УДК 37.012

Михайло Копельчак, *кандидат педагогічних наук, доцент,*
завідувач відділу управління в системі ПТО
Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти
НАПН України

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ПІДГОТОВКОЮ: ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ І ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА

У статті висвітлюються проблеми понятійно-термінологічного апарату та взаємозв'язки між структурними елементами системи управління професійною підготовкою робітників.

Ключові слова: *система управління, організаційна структура, управління освітою, професійно-технічна освіта.*

В статье освещены проблемы понятийно-терминологического аппарата и взаимосвязи между структурными элементами системы управления профессиональной подготовкой рабочих.

Ключевые слова: *система управления, организационная структура, управление образованием, профессионально-техническое образование.*

In the article the problems of concept-terminology vehicle and intercommunications are illuminated between the structural elements of control system by professional preparation of workers.

Key words: *control system, organizational structure, management, professionally-technical education, education.*

Актуальність проблеми. Про необхідність оперування однозначними термінами в системі професійно-технічної освіти свідчить те, що останнім часом деякі закони ("Про освіту", "Про професійно-технічну освіту") включають основні терміни та їх визначення у своїх статтях [2].

Д. Дзвінчук зауважує, що цей підхід можна вітати. Але чи доцільно терміни затверджувати на законодавчому рівні? Терміни – це мова науки вона (мова) у постійному русі. Отже, видається, що до законів можна було б робити рекомендаційні додатки. А що стосується навчальної літератури для управлінців у профтехосвіті, то засвоєння основних понять, на нашу думку, має бути першочерговим завданням [1, 42].

Для того, щоб переконатися у нечіткості, неоднозначності чи визначеності основних понять педагогіки, що мають безпосереднє відношення до професійного навчання, як одного з основних видів людської діяльності, достатньо звернутися до педагогічних та психологічних словників, підручників провідних учених з цієї галузі (А.М. Алексюк, С.П. Баранов, С.У. Гончаренко, Р.С. Гуревич, Т.А. Ільїна, Н.Г. Ничкало, І.П. Підласий, А.В. Петровський, В.А. Сластьонін, М.Д. Ярмаченко та інші).

Способи управління, організована поведінка людей у групах були об'єктом уваги французьких просвітників Ш. Монтеск'є, Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, К. Гельвеція, а також німецьких Х. Вольфа, Е. Лессінга, І. Канта та Г. Гегеля. Їхні погляди на управління будувалися на вченні про гармонію у спільній діяльності людей, про наявність зворотного зв'язку в управлінні, про природні чинники людської поведінки і т. і.

Проблеми управління були постійними складовими філософського мислення видатних представників українського народу.

Зокрема, ще за часів Київської Русі відбувалося становлення і формування системи управління. Так, в "Повчаннях" В. Мономаха йдеться про роль і місце керівника (князя) в суспільстві, про його професійні й особистісні якості й здібності, взаємодію з підданими.

Особливе місце серед просвітників, котрих турбували проблеми управління, належить Григорію Сковороді. Надзвичайно важливими для пізнання сутності людини, її психології, її місця в суспільному житті, в тому числі і в системі управління, є глибокі соціальні висновки, які він зробив, виходячи з ідей "сродної праці". Природа, за Г. Сковородою, визначила "сродність" – природний нахил до певного виду діяльності. Щасливою людина буде лише тоді, коли співпадають її задатки з обраною сферою діяльності.

Загалом висунуті філософами, соціологами, громадськими діячами своєрідні концепції управління є цікавими і для нашого часу. Аналіз і узагальнення їхніх поглядів на форми управління, роль людини в цьому процесі, показав, що хоча міркування щодо управління в той час стосувалися переважно керівництва державою, але певною мірою вони переносилися і на інші діяльності, зокрема, на освіту.

Управління як самостійна галузь наукового

© М. Копельчак, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF
To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

знання пов'язана з ім'ям американського інженера-механіка Фредріха Уїнслоу Тейлора (1856 – 1915). Він вважається родоначальником наукового управління. Його концепція орієнтувалася не на маси, а на конкретну людину (робітника), розглядаючи його як об'єкт вивчення. Він надавав перевагу зовнішній стороні мотивації. Внутрішня сторона мотивації, що пов'язана з інтересами, ідеалами, ціннісними орієнтаціями працівника, залишилася поза увагою дослідника.

Значний внесок у розвиток наукового управління зробили Френк і Ліліан Гілберти. Зокрема, вони приділяли велику увагу психологічним аспектам управління, відстоювали принципи добробуту окремого робітника, були прихильниками ідей наукового управління.

В той же час, – як зазначає Л.Е. Орбан-Лембрик [4, 78], – теорія наукового управління мала і свої обмеження: спрощені припущення щодо мотивації; розгляд робітника як частини машини; авторитарне керівництво; недооцінка ролі вищих управлінців; ігнорування взаємовідносин між організацією і навколишнім середовищем.

Школа адміністративного менеджменту, першою чергою, пов'язана з ім'ям французького інженера Анрі Файоля, який розробив принципи управління для організації в цілому.

Термін "управління" передбачає наявності суб'єкта, який управляє, і об'єкта, яким управляють. Сукупність органів управління в будь-якій формі або просто організації представляє собою орган управління організацією в цілому або управляючу частину системи управління.

Того, ким управляють, називають об'єктом управління або управляючою частиною системи управління.

Управлінська підсистема для досягнення цілей організації визначає методи, способи, прийоми дії на управляючу підсистему.

Сукупність органів управління, управляючого об'єкта і каналів зв'язку між ними утворюють систему управління (рис. 1) [3, 6].

За визначенням В.М. Колпакова управління – це побудований на об'єктивних законах управління процес взаємодії органа управління та об'єкта управління шляхом отримання інформації про його стан, прийняття рішення і донесення до виконавців командної інформації з використанням відповідних прийомів, способів, методів управління [3, 6].

В системі управління між окремими його елементами існує чіткий взаємозв'язок. Для прикладу розглянемо структурну схему взаємозв'язків категорій управління [3, 7] (рис. 2).

Зі схеми видно, що кожний елемент теорії управління має своє визначене місце. Так, наприклад, методи управління є ланкою у ланцюгу: цілі управління, які базуються на законах і принципах управління, – методи прийоми і способи виконання операцій у процесі управління.

Через методи реалізуються управлінські функції, у використанні цих методів полягає основний зміст управлінської діяльності.

Методи управління – це сукупність прийомів, за допомогою яких досягається мета на багатьох етапах виконання управлінських рішень.

Залежно від ознак, в організації процесу професійної підготовки використовують різні методи управління.

За характером етапів управлінської діяльності застосовують методи підготовки, ухвалення, організації, контролю за виконанням управлінських рішень.

За характером етапів здійснення впливу на виконавців використовують економічні, організаційно-розпорядчі, правові та соціально-психологічні методи управління.

За характером впливу на виконавців – методи прямого і непрямого впливу.

За характером застосування – загальні і спеціальні.

На практиці в кожному конкретному випадку методи чи їхні комбінації мають відповідати поставленим меті та завданням, з також загальним параметрам їхнього досягнення.

Метод складається з прийомів і способів. Прийом – це певна дія, рух, а спосіб – використання сил та засобів.

Методи діяльності характеризуються змістом, направленістю та формою.

Рис. 1. Принципова схема побудови системи управління

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

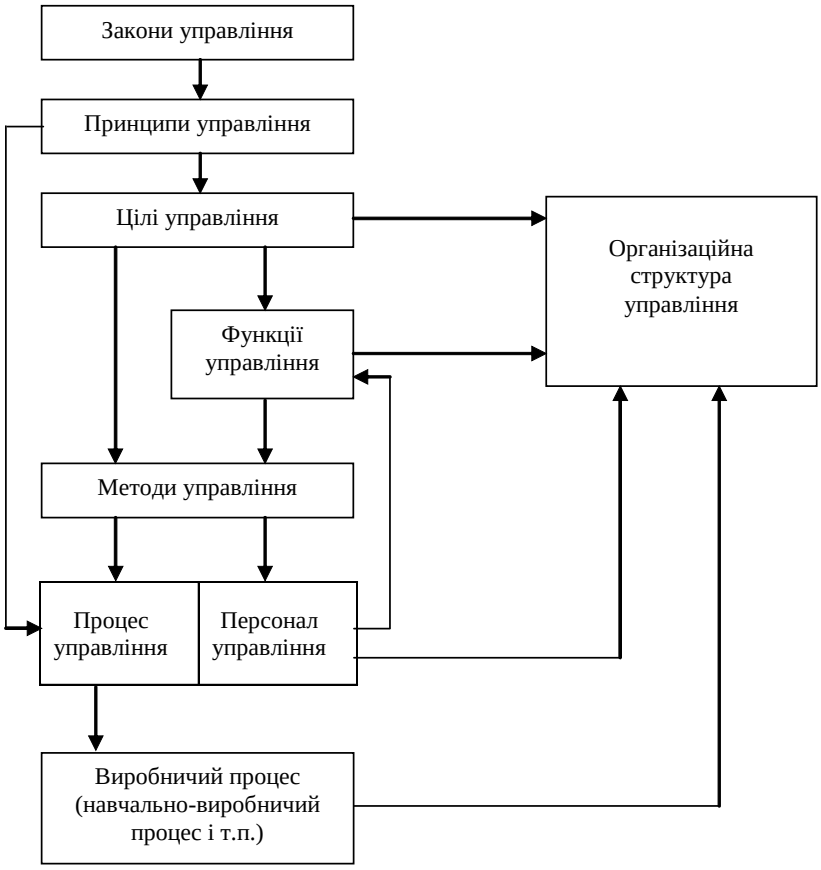

Рис. 2. Взаємозв'язок категорій теорії управління

Проведений нами аналіз літературних джерел з проблем управління свідчить про те, що на практиці найширше використовуються три різних інструменти управління:

1. Ієрархія – структура організації в якій встановлено чітку взаємодію між владою та підлеглим засобом тиску на людину зверху. Ця дія виконується через примус, контроль за процесом.

2. Культура. Під культурою в управлінні слід, на наш погляд, розуміти визначені і визнані суспільством, організацією, окремим колективом або групою людей цінності, соціальні норми, поведінку, ритуали, які спонукають людини поводитися відповідним чином.

3. Ринок. Ринок – це сітка рівноправних відносин по горизонталі, яка базується на купівлі-продажу продукції та послуг, на рівних взаємовідносинах між продавцем та покупцем.

У різних країнах віддається перевага тому чи іншому механізму управління. На нашу думку, при організації професійної підготовки фахівців в умовах ПТНЗ, слід врахувати ці напрями, оскільки, особливо третій, в системі профтехосвіти майже не застосовується.

До основних понять освіти в контексті нашого дослідження слід віднести ще також термін "управління освітою".

За визначенням авторів професійного словника [5, 353] управління освітою – це "цілеспрямована діяльність людей, за допомогою якої забезпечуються оптимальні умови функціонування освіти, створюється системний механізм її регулювання на загальнодержавному, місцевому рівнях та в навчально-виховних і наукових установах освіти. Управління освітою має забезпечити:

- додержання законодавства в галузі освіти;
- створення рівних умов для громадян для здобуття освіти;
- дотримання державних вимог щодо змісту, рівня й обсягу освіти;
- стимулювання творчого пошуку педагогів і науковців;
- автономність у діяльності навчально-виховних закладів та наукових установ;
- можливість індивідуального загальнокультурного і професійного становлення суб'єктів навчання;
- ефективну діяльність системи освіти в умовах державотворення, формування ринкових відносин, ринку інтелектуальних ресурсів і освітніх послуг".

Що стосується професійно-технічних навчальних закладів, то Закон "Про професійно-технічну освіту" не розкриває ані їх структуру, ані основні положення щодо управління ними. Лише дві статті інформують про органи громадського самоврядування (загальні збори або конференція) закладу (стаття 23) та окреслюють функції його керівника (стаття 24) [5, 353].

Висновки. Зрозуміло, що подані терміни це лише краплинка з усього обсягу понять, якими повинен користуватися управлінець у професійно-технічній освіті. Але важливо усвідомити декілька моментів: проблема понятійно-термінологічного апарату дуже складна: розв'язувати цю проблему можна лише на основі системно-комплексного підходу; про терміни не сперечаються, а домовляються; до прийняття будь-якого рішення

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

необхідно з’ясувати сутність питання на понятійно-термінологічному рівні; розробка понятійно-термінологічного апарату (зокрема в освіті) сприяє глибшому усвідомленню сутності явища, а, відтак, і ефективнішому управлінню будь-якою системою.

1. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство / Д.І. Дзвінчук. – К.: ЗАТ “Нічлава”, 2003. – 240 с.

2. Закон України “Про професійно-технічну освіту”. Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – С. 267 – 292.

3. Колпаков В.М. Методы управления: Учеб. пособие. / В.М. Колпаков. – К.: МАУП, 1997. – 160 с.

4. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2003. – 568 с.

5. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. / Укладачі: Гончаренко С.У., Зязюн І.А., Ничкало Н.Г., Дубинчук О.С./ За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 381 с.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2010

УДК 37.035.3:330.341.1

Анатолій Тарара, *кандидат фізико-математичних наук,*
завідувач лабораторії трудової підготовки і політехнічної творчості
Віктор Мадзігон, *кандидат педагогічних наук,*
науковий співробітник лабораторії трудової підготовки і політехнічної творчості
Віктор Вдовченко, *науковий співробітник лабораторії*
трудової підготовки і політехнічної творчості
Інституту педагогіки НАПН України

НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ “ТЕХНІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ” ДЛЯ ПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті акцентується увага на важливість і актуальність профільної підготовки учнівської молоді за спеціалізаціями інженерно-технічного спрямування та детально розкривається інноваційна педагогічна технологія, що сприятиме розв’язанню зазначеної проблеми.

Ключові слова: *профільне навчання, технічна творчість, технічне проектування, інженерно-технічне спрямування, творча особистість, інновації, педагогічні умови.*

У статье акцентируется внимание на важность и актуальность профильной подготовки ученической молодежи по специализациям инженерно-технического направления и детально раскрывается инновационная педагогическая технология, которая будет содействовать решению указанной проблемы.

Ключевые слова*: профильное обучение, техническое творчество, техническое проектирование, творческая личность, инновации, педагогические условия.*

In the article the attention is accented to the importance and actuality of profile training of pupil youth in specializations of engineering and technical direction and the innovational pedagogical technology is opened in detail, which will be promoted to the solution of a pointed problem.

Key words*: profile training, technical creation, technical projection, engineering and technical direction, creative personality, innovations, pedagogical conditions.*

Продовження статті опублікованої в №11(70) 2010 р.

У попередній статті “Навчальний предмет “Технічне проектування” у профільній підготовці учнівської молоді за спеціалізаціями інженерно-технічного спрямування” акцентовано увагу на важливість і актуальність у ринкових умовах профільної підготовки учнівської молоді (старшокласників, учнів технічних ліцеїв тощо) за спеціалізаціями інженерно-технічного спрямування, розкрито інноваційний підхід до розробки структури і змісту навчального профільного предмета інженерно-технічного спрямування “Технічного проектування”, обґрунтовано важливість і ефективність такого підходу (запропонованих інновацій) для профільного навчання учнівської молоді.

Практичні результати, отримані в процесі комплексного (фундаментального і прикладного) дослідження технологічної освіти, реалізовані в навчально-методичному комплекті профільного предмета “Технічне проектування”: в програмі профільного навчання старшокласників за спеціалізацією інженерно-технічного спрямування “Технічне проектування” для учнів 10 – 11 класів

© А. Тарара, В. Мадзігон, В. Вдовченко, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF
To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com